

Fabian Persson, *Survival and revival in Sweden's court and monarchy 1718–1930* (London: Palgrave MacMillan 2020). 349 s.

Fabian Persson disputerade 1999 på en avhandling om de svenska hovstaterna mellan 1598 och 1721. Hovet som institution och plats har intresserat honom som forskare också efter det, vilket under de senaste åren burit frukt i form av två böcker på engelska om det svenska hovet: *Survival and revival in Sweden's court and monarchy 1718–1930* (London 2020) och *Women at the early modern Swedish court: Power, risk, and opportunity* (Amsterdam 2021).

Jag har läst den förra av de här två nya böckerna och läsupplevelsen har varit både givande och förbryllande. Persson har hunnit reflektera över hovets funktioner, roller och koder under en lång tid, och han har läst in sig i ett omfattande svenskt källmaterial. Bokens tema är hovet som en institution och en plats där kungamakten och rikets elit har mötts och oftast samarbetat. Hovet har uppfyllt strategiska funktioner för båda dessa parter. Persson poängterar att det särskilt är hovet som mötesplats han fokuserar på, inte hovet som institution. Han ritat inte upp organisationsscheman för hovet och hovstaterna, utan fokuserar på hur hovet fungerade och upplevdes. "Survival and revival" handlar dels om kungamakts och hovinstitutionens överlevnad och återfödelse, och dels om vad spelreglerna har varit för de damer och herrar som skulle leva och överleva vid det svenska hovet under tiden 1718 till 1930.

Helheten är både kronologiskt och tematiskt strukturerad. Rent kronologiskt förs läsaren från frihetstidens försvagade kungamakt, genom stärkt autokrati till ny dynasti och slutligen till stärkt medborgarsamhälle och parlamentarism, som utmanade hovets betydelse och attraktionskraft. Den stora berättelsen är ungefär den att fram till 1800-talets mitt var det svenska hovet en plats och en institution av intresse och betydelse för dem i samhället med ambitioner att avancera socialt och politiskt. På 1800-talets slut och vid 1900-talets början hade den politiska makten och prestige flyttat till andra arenor. Det hovet kunde erbjuda i form av närhet till monarken genom exempelvis ordnar och andra tecken på förnäm exklusivitet miste sin lyster inför de kretsar som aspirerade på politisk inflytande.

Persson skildrar också i kronologisk ordning hur kungamakten under olika regimer förändrade eller inte förändrade hovet beroende på sina egna politiska behov och mål. De frihetstida monarkerna knöt i brist på ekonomiska medel den adliga eliten till sig genom obetalda positioner vid hovet. Gustav III skapade nya, förnäma hovtjänster och gav stort inflytande åt unga, glada pager och den som hade förmågan att roa, medan Karl XIV Johan (Bernadotte) gjorde så få ändringar som möjligt och knöt gamla svenska adelsätter till sitt hov för att betona kontinuitet.

Den här kronologiskt fortlöpande berättelsen, där den ena monarken eller regimen följer på den andra, sammanblandas och underställs ändå en tematisk behandling av särskilda fenomen i hovets historia: användningen av rum och plats för att skapa närhet och distans, vinna eller försvinna i hovets djungel, hierarki och etikett och så vidare. I varje kapitel, utom i de sista om det senare 1800-talet och 1900-talet, går Persson alltså också tillbaka till 1700-talet och han rör sig fritt över tidsperioderna då han exemplifierar något fenomen. Det här beror självklart på att många företeelser var typiska för hovet under hela 1700-talet och en stor del av 1800-talet: hierarkierna, konkurrensen, tristessen. Det här sättet att röra sig över tid ställer ändå krav på läsarens förhandskunskap och den tänkta läsaren förefaller ofta vara en i svensk historia rätt så inkommen person.

Författarens skildring av hovet bygger i hög grad på utgivna och outgivna brev, journaler och andra självbiografiska anteckningar, minnen och betraktelser skrivna av personer som haft en position vid hovet eller deltagit i hovets vardag och fest, men också av furstliga personer vars hov det handlar om. Därtill har Persson också läst ceremoniel och protokoll. I bokens sista kapitel förändras greppet och fokus är mera på de enskilda kungarnas sätt att forma sin kungaroll i det föränderliga samhället. Materialmässigt har Persson också här byggt mera på vad tidningspressen skrev om kungamakten, hovet och de kungliga.

Boken är alltså innehållsrik och lyfter fram centrala och intressanta företeelser. En särskild styrka är skribentens stora förtrogenhet med särskilt inhemskt arkivmaterial och utgivna källor. Persson är också väl inläst på internationell forskning om europeiska hov, men kopplingen mellan hans presentation av det internationella forskningsfältet och det han sedan själv gör med sitt svenska material är inte så tydligt artikulerad. En mera besvärande svaghet är ändå att Persson är ganska ointresserad av att för läsaren förklara sina val vad gäller metod och källor, en annan är hans frapperande ointresse för den nyare forskning som finns om det svenska hovet och den svenska monarkin. Bara två undersökningar om svenskt 1700-tal som getts ut på 2000-talet förekommer i bokens fotnoter. Inledningens presentation av tidigare forskning på temat europeiska hov förbigår också med tysthet alla tidigare studier om det svenska hovet även om det finns till och med mycket forskning från de senaste decennierna av historiker samt konst- och litteraturvetare särskilt om 1700-talets och det tidiga 1800-talets svenska kungliga personer och hov. Det sticker därför ut att Persson inte alls tar ställning till forskning av exempelvis My Helsing, Merit Laine eller Marie-Christine Skuncke, eller andra som har publicerat sig på både svenska och andra språk. Inte heller nämner Persson, i samband med att han ger sin tolkning av hovet under den nya dynastin, att flera forskare var involverade i

projektet "En dynasti blir till: Medier, myter och makt kring Karl XIV Johan och familjen Bernadotte", under början av 2000-talet. Det är svårt att förklara detta med annat än att Persson helt enkelt är mest intresserad av att själv tolka och skapa en egen bild utgående från sina källor. Han är tydligen inte intresserad av hur andra har tolkat eller arbetat med det källmaterial han bygger på så initierat. Det är synd, dels för att internationella läsare inte får någon inblick i den existerande forskningen om svenska förhållanden, dels för att vi som läsare inte får veta om hur Perssons tolkning av det svenska hovet förhåller sig till andra forskares.

Helsingfors universitet

HENRIKA TANDEFELT

K-G Bergström, *Nöd och död: Den ryska ockupationen i norr 1809* (Lund: Historiska media 2020). 197 s.

K-G Bergströms (kanske mest känd som tidigare politisk kommentator och utrikeskorrespondent) intresse för kriget som Sverige glömde bort har följt honom från universitetsstudierna, då han skrev en uppsats om kapitulationen i Kalix 1809, till att nu i bokform berätta om kriget som Sverige glömde bort. 1809 är ett av de mest dramatiska åren i Sveriges historia, och i Västerbotten led befolkningen alla helveteskval. När kriget var slut kom knappast någon ihåg de vanliga människornas kamp.

I början av 1800-talet var Sveriges stormaktstid över sedan lång tid tillbaka och Ryssland var Östersjöns nya stormakt. I kraft av sin makt gick tsarväldet till anfall på Sverige utan krigsförklaring i början av 1808. Ett krig som ofta benämns "Finska kriget", eller 1808–1809 års krig. Ett krig där den svenska garnisonen Sveaborg utanför Helsingfors ganska omgående och utan strid kapitulerade. Något som fick till följd att ryssarna tågade in i Finland.

Kriget bröt ut som en konsekvens att Alexander I av Ryssland och Napoleon I slutit fred i Tilsit i juli 1807. Uppgårelsen innebar för Alexander I att gå till angrepp mot Sverige om inte landet bröt sina förbindelser med Storbritannien och gick med i Napoleons handelsblockad mot dem. Så långt är känt för de flesta med historieintresse. Men Bergström lyfter i sin bok upp en viktig fas av kriget som glömdes bort, nämligen 1809 års ockupation av Västerbotten och det som på den finska sidan kallades Österbotten.

Våren 1809 är händelserik i svensk historia. Kung Gustav IV Adolf arresterades i början av mars och sattes med familj i husarrest på Gripsholms slott, för att slutligen avsättas i en statskupp i maj. Parallellt med detta passade den ryska armén på att säga upp den vapenvila som rådde i kriget mot